

Doreen Gibson

Svet, ki oblikuje našo izkušnjo

Povsod okoli nas so znamenja, da je svet v krizi. Živimo v obdobju, ko se odnosi med supersilama dinamično spreminjajo; ko se širi terorizem; ko so očitne vse večje neenakosti med industrializiranimi deželami in tretjim svetom, ko naraščajo napetosti na Bližnjem Vzhodu.

Vse bolj prodira spoznanje, da se porajajo novi globalni izzivi, s katerimi se sooča celo človeštvo in vsak narod. Prvič v zgodovini človeštva je postalo uničenje človeške rase zares možno - z nuklearnim razdejanjem in ekološko katastrofo. Obenem pa je razdelitev sveta na tiste, ki imajo, in tiste, ki nimajo, vse očitnejša.

V severnih deželah imamo kronično nezaposlenost, v celem svetu pa živi v popolni revščini 800 milijonov ljudi. V 90. letih bomo pričali velikim političnim in družbenim bojem. V bistvu pa bo osrednje vprašanje - pod čigavimi pogoji se bo oblikovalo to novo obdobje?

Podlaga za vse te manifestacije krize, nezaposlenost, stradanje in vojne je ekonomski sistem, ki dominira vsemu svetovnemu kapitalizmu. Kot socialne delavke* se moramo ukvarjati z odpadom, ki je posledica te vrste kriz - sprejemale naj bi zatirane; to je postala naša vloga in naloga. *Moramo? Moremo? Bomo?*

Ni čudno, da so socialne delavke zmedene glede svoje strokovne identitete. Opravljajo posel, ki je duhovno, etično in fizično grozljiv, posel, ki je nenehen preskus značaja in inteligentnosti, posel, ki potrebuje predanost in zavzetost. Je naloga, ki je marsikatera med nami včasih ne bo izpolnila in ki je nekatere ne bodo izpolnile nikoli. Kakor koli že, vprašati se moramo, kaj v bližajočem se 21. stoletju pomeni radikalna vizija socialnega dela. Ta izziv naj bi nas spodbudil in ne potrl. Potrebujemo nov delovni načrt ali pa se bomo soočili z možnostjo, da se bomo v svetu hitre družbene spremembe marginalizirali.

* V duhu referata prevajam brezspolno angleško obliko "social worker" v ženski spol - "socialna delavka". S tem se želim oddolžiti tisočem socialnih delavk, ki jim uradni slovenski jezik dnevno zanika spol. (op. prev.)

Socialno delo je delo z ljudmi

Današnja razprava se mora začeti z vprašanjem, kaj je narava socialnega dela. Smo mlada stroka, ki izvira iz pritiska hitrih družbenih sprememb. Zdaj se soočamo z nalogo, da moramo *premisлити* kaj delamo, in da ne smemo še naprej vztrajati v istem starem kalupu; manjka nam vizija prihodnje oblike socialnega dela in socialnih služb.

Naša prava naloga je znova preveriti našo strokovno etično in moralno osnovo. Začeti moramo tam, kjer so naši sodržavljeni s svojimi potrebami (vključno s psihološkimi), s svojo revščino in lakoto.

Socialno delo se je zgodovinsko oblikovalo v devetnajstem stoletju kot *reševalna služba za revne*. Nagla, nenačrtovana industrijska rast je pomenila za delavski razred povečanje migracij, prenatrpanost, slabe stanovanjske razmere, veliko smrtnost dojenčkov, bolezni, strukturno in ciklično nezaposlenost. Revščino so pojmovali kot rezultat osebne neustreznosti in moralne šibkosti. Ironija je, da je bil poudarek na posamezni ženski in *njeni* neustreznosti in ne na ekonomskih, družbenih in kulturnih dejavnikih, ki bi lahko pojasnili njeno neustreznost; ta vzorec pričakovanj je še vedno očiten v današnjem socialnem delu. Prve pionirke dobroteljnosti so s slavljenjem materinstva in ženinih dolžnosti namenile prihodnjim rodovom socialnih delavk nalogo zatirati ženske. Hkrati je dobroteljništvo tudi določilo del okvira za družbeni nadzor revnih - to je tistega dela družbe, ki se ga buržoazija zelo boji.

Kljub temu, da živimo v državi blaginje, ki ima zgodovinsko bolj sveže aspiracije, smo še vedno služba zadnje možnosti.

Z vidika socialne delavke je jasno, da smo vpleteni v zadeve, ki so bistvo človeškega življenja. Za veliko posameznikov in družin je njihov stik s socialnimi delavkami čas tragedije ali krize. Kontekst, ki je podlaga našemu delu, vključuje smrt, izgubo ljubljenega, betežnost in prilagajanje na nesposobnosti. Ukvarjamo se z zlomi v širšem pomenu besede - od prekinjenih odnosov do brezdomstva. Odprti so nam najbolj intimni odnosi, odnosi med zakonskimi in spolnimi partnerji, med starši in otroki, starimi ljudmi in njihovimi družinami. Z osebnimi in denarnimi zadevami se prepletajo vprašanja spolnosti, rase, družbenih sprememb, kot tudi ključna vprašanja o človeških pravicah, dostopu staršev do otrok, upravičenosti starih ljudi, do neodvisnega življenja, ter o zapiranju v ustanove.

Kdo so naše stranke

Ni dvoma, da imajo največ stika s socialnimi delavkami zatirane in zapostavljene skupine. Se posebej družine delavskega razreda, brez priznanih poklicnih kvalifikacij, ženske, temnopolti ljudje in člani drugih etničnih manjšin, starši samohranilci, starejši ljudje in invalidi. Njihove posamične potrebe so lahko različne, vendar pa so to ponavadi revni ljudje.

Na kratko moramo torej spregovoriti o revščini in o tem, kako jo definiramo. Ni ene same definicije revščine, kategorije ljudi, ki se ujemajo z različnimi definicijami, pa so različne. Zelo redki živijo na "visoki nogi"; večina jih je socialno prikrajšanih, in to ne samo kot odrasli, temveč od rojstva naprej. Mnoge mučijo telesni, duševni ali čustveni primanjkljaji, ki jih ne morejo pozdraviti sami. Mednje sodijo najslabše izobraženi, genetično slabo formirani ali preprosto nesrečni. To je bil residuum revščine iz leta 1979, ali iz let, preden je v nekaterih deželah oblast prevzela nova desnica. V pravkar minulih letih se je tej revščini pridružila nova revščina; to so mladi ljudje, pa tudi starejši ljudje brez tržnih sposobnosti, ki imajo telesne sposobnosti in so pripravljeni delati, vendar dela ne morejo najti - z drugimi besedami, to je naraščajoča množica nezaposlenih. Skoraj vsi v obeh skupinah so revni, ne zaradi svojega moralnega propada, ampak zaradi smole in zaradi narave družbe, v kateri živijo. Razpravljati o njihovi revščini kot o nečem, kar se nas ne tiče, ni zgolj brutalno in nečloveško, marveč je tudi absurdno in protislovno. Vendar pa ne govorimo samo o materialni revščini. Richard Titmus je osvetlil učinke revščine v širšem pomenu besede.

"...revščina čustev, revščina občutkov, revščina poslušanja in učenja in revščina družbenih odnosov."

Oboji, "stari" revni in "novi" revni, so prikrajšani za *moč**; se pravi, da so jim bila predpisana mesta in vloge v družbi, ki jih nihče drug noče zasedati.

* Ang. power, kar bi lahko prevajali v slovenščino tudi z oblast. Ta izraz se je namreč v naših krajih udomačil kot prevod za francoski pouvoir. Lahko bi uporabili tudi tega, vendar je v pomenskih različicah izraz moči širši in bližji angleškemu pomenu.

Olof Palme, slavni švedski ministrski predsednik, je v svojem zadnjem večjem prispevku k mednarodni razpravi o blaginji, ki je bila na harvardski univerzi, takole povzel ta položaj:

"Nezaposlenost ni samo ekonomska potrata in socialni problem, ki povzroči poslabšanje zdravja, zvišano stopnjo smrtnosti, naraščajoče koeficiente samomorilnosti, več problematičnih družin, povečano prostitucijo in zlorabo drog, marveč je tudi grožnja odprti demokratični družbi."

Delo je pomembno zato, ker zagotovi denarno varnost, smisel in samospoštovanje. Množična nezaposlenost v 80-tih letih je uničila to tradicionalno vlogo dela in pripeljala do povratnega udarca socialnih problemov. Lahko je razumeti zagrenjenost v odnosu do družbe ter privlačnost delinkvence in zločina pri tistih, ki so izključeni iz družbenega sistema.

Ljudje, ki so revni, preživijo na robovih družbe. To je tisti težavni teritorij, na katerem se srečujejo socialne delavke in stranke. Čeprav imajo socialne delavke kot predstavniki moči in oblasti dominanten položaj v odnosu do svojih strank, je njihova vloga biti zagovornik stranke v odnosu do države. Revni nimajo nobenega nadzora nad ekonomskimi in političnimi silami, ki oblikujejo njihova življenja - podvrženi so stigmatizaciji, izkoriščanju in krivici. Z drugimi besedami, zatirani so, posledica zatiranja pa je, da ljudi prikrajša za moč. Neenakosti zaradi rase, spola, sposobnosti, starosti, razreda in vzgoje poudarjajo njihov brezmočni položaj. V praksi ni mogoče zlahka ignorirati revščine - odpira kompleksna in boleča vprašanja tako za stranke kot za socialne delavke. Zasebni in osebni problemi se ne morejo ločiti od političnih in ekonomskih, ne glede na to, v kaj nekatere socialne delavke verujejo. Socialne delavke morajo videti preko ozkega razpona socialnega dela in se zavedati ekonomskih in političnih dimenzij socialnega dela.

Prihodnost socialnega dela je v tem, da se bo soočalo z vprašanji politične in strokovne moči, v katera je praksa socialnega dela čez in čez zapletena. Od vseh omejitev občanske participacije v socialnih službah je najbolj temeljna omejitev v neenakost moči - posebno med birokracijami socialnih služb, udeleženci in soobčani, ter strokovnimi socialnimi delavkami.

Razumevanje temeljev teh neenakosti, nas bo ozavestilo o naših zmožnostih in sposobnostih za spremembo, bolje pa bomo razumeli tudi

naše omejitve. Socialne delavke ne morejo spremeniti sveta - potrebna pa je prav temeljna sprememba družbene ureditve, da bi se spoprijeli s prikrajšanjem v njegovih koreninah. Lahko pa bi bolje razumeli družbene spremembe in izdelali načrt dela za blaginjo v 21. stoletju. Svet, v katerem zdaj živimo, ni niti politično nevtralen niti brez vrednot. Soglasje je v sistemu blaginje propadlo in zdaj se soočamo z nizom vprašanj namesto z nizom gotovosti:

1. Kdo ima učinkovito moč definiranja socialnih problemov?
2. Kakšna alternativna definicija socialnih problemov bo nastala?
3. Kako bodo stroke socialnega dela odgovorile na te nasprotujoče si definicije?

Način, kako bomo odgovorili na ta vprašanja, bo določil prihodnjo pot prakse socialnega dela.

Medtem ko ima socialno delo svoje etične korenine v demokratičnih in univerzalnih načelih, pa je praksa predvsem v omejitvah partikularne družbe.

Pomembna moralna in etična dilema socialne delavke je v protislovju med njenimi verovanji in strokovnim etičnim kodeksom po eni strani in med vrednotami države in ponavadi konservativnimi organizacijami, ki socialno delavko zaposlujejo, po drugi. Obstaja konflikt med tem, kar socialne delavke vidijo v družbi, in med tem, kar njihovi delodajalci in država pričakujejo, da naj bi videle. *Sedanja država, ki zaposluje veliko socialnih delavcev, je hkrati odgovorna za zatiranje naših sodržavljanov.*

Naloga socialnega dela

Socialna delavka danes gara v ozračju nasilnih, nenavadnih in spreminjajočih se negotovosti. Ta situacija negotovosti je sestavljena iz velikanskega razpona nasprotujočih si teorij socialnih problemov in intervencij socialnega dela, med katerimi lahko izbira socialna delavka. Socialne delavke imajo bogato, a zmedeno dediščino miselnega izročila. Tradicionalne in radikalne socialne delavke imajo različna mnenja o naravi družbe, socialnih problemih in nalogah socialnega dela.

Ena od glavnih predpostavk o socialnem delu in izobraževanju v socialnem delu, ki jo imamo kot socialne delavke, je, da biti član stroke predpostavlja imeti skupne vrednote. Naloga, za katero mobiliziramo znanje in sposobnost, vključuje vrednotne sodbe. *Skupne vrednote niso dejstvo - so*

zgolj predpostavka. Kaj če se, in pogosto se tako dejansko zgodi, praktiki ali celo "stroka" ne strinjajo glede tega, kaj konstituira dober akt socialnega dela? Kako naj ravnamo s takimi konflikti vrednot? Kakršne koli kriterije bomo razvili, se moramo tega vprašanja nujno lotiti v luči treh perspektiv: individualistične (casework), radikalne in feministične. Te predstavljajo zelo različne modele prakse socialnega dela, ki izhajajo iz zelo različnih pogledov na legitimnost sedanje družbene ureditve. Nič čudnega ni, da so socialne delavke zmedene glede svoje strokovne identitete. Ta zmeda ima svoje korenine v socialnem delu in se deloma odraža v izobraževanju za socialno delo.

Delo s posameznikom (tradicionalno socialno delo)

Glavni tok literature socialnega dela je zanemaril strukturalne komponente "strankinih" situacij in se osredotočil predvsem na metode in tehnike dela s posamezniki ali skupinami. V središču tega procesa je delo s posameznikom in s tem delom povezane teorije, ki so jih privzeli v večini socialnih ustanov. Ta model je navadno maskiral družbene in politične sile, ki oblikujejo posamezna življenja. Služil je zanikanju kolektivnih problemov, s katerimi se soočajo tisti, ki so zatirani in revni. Metode socialnega dela so kot orodje, ki ga strokovni delavec potrebuje, da bi popravil situacije. Ali kakor je pred kratkim zapisal prof. Martin Davies: "Socialne delavke so vzdrževalni mehaniki, ki podmazujejo medosebno kolesje skupnosti" (Davies, 1985, str. 85). Tak pogled na socialno delo je trdno vkoreninjen v verovanju, da je svet v katerem živimo, četudi nedovršen, tisti svet, v katerem skupni interesi in verovanja prevladajo nad konflikti. To je pogled na družbo kot na stroj, ki mu včasih spodleti in ne deluje gladko, vsak njegov del pa je vendarle načrtovan za harmonično delo. Individualna pespektiva se vsaj delno opira na ameriško verzijo psihoanalitične teorije. Tak pogled je v nasprotju z radikalno, feministično in protirasistično perspektivo. To pa ne pomeni, da znotraj radikalne ali feministične perspektive delo s posameznikom nima svojega prostora v delu socialne delavke.

Radikalna alternativa

Kritike literature in izobraževanja v socialnem delu, ki so razvile to

perspektivo, so v zadnjem desetletju naraščale. V poznih 60. in zgodnjih 70. letih smo bili priča mnogim uničujočim napadom na jezik, vrednote in prakso tradicionalnega socialnega dela. Čeprav je njihov vir izven polja stroke socialnega dela - izvirajo iz sociologije, feminizma, socialne politike - so zdaj močno zastopani med besedili socialnega dela: primer je knjižna zbirka, ki jo je urejal prof. Peter Leonard in obravnava temo marksistične prakse socialnega dela. Ta literatura je privlačna za socialne delavke, ker jim nudi bolj vsestranski in sistematičen model vzrokov socialnih problemov, tj. revščine, družinskih konfliktov, duševne bolezni. Okrepila je razumevanje in motivacijo za ukvarjanje z zasebnimi težavami, ki jih oblikujejo politični in ekonomski interesi.

Zelo različne vrednote v socialnem delu se kažejo v napetostih med tema dvema modeloma prakse socialnega dela. Na vprašanje, zakaj pride do družinskih zlomov in zakaj so otroci oddani v skrbstvo, odgovarjamo v tradicionalnih, liberalnih in radikalnih filozofijah na bistveno različne načine. Tradicionalno socialno delo (delo s posameznikom) postavlja v središče idejo, da psihološki in osebni dejavniki determinirajo posameznikovo situacijo. Na družino gleda kot na prostor, kjer se ustvari osebnost - in neadekvatna družina torej proizvede neadekvatno osebnost. Intervencija socialnega dela temelji na predpostavki, da znotraj družine obstaja disfunkcionalni individuum. Ko taka intervencija spodleti, otroke odstranijo in jih dajo v rejo. Po drugi strani vidi radikalna kritika jasno zvezo med razredno strukturo in revščino, nezaposlenostjo, trpljenjem in fizično zlorabo. Strukturalističen pristop je uporaben pri poskusih, da bi naredili premik z osredotočanja na "nevarne ljudi", na osredotočanje na "nevarne pogoje" revščine, družbenih in političnih razmer. Obstaja pa še tretji pristop - dimenzija, ki se povezuje s feminističnim odgovorom. Incest in nasilje do žensk in otrok se sicer *lahko* kaže v družini, vendar ju lahko razumno zgolj v kontekstu moške moči. Feministična razlaga postavi spolne vloge in družinske odnose na sredino prizorišča. Prevenција mora biti usmerjena v to, kako se dečki naučijo biti moški, in v spreminjanja moških in ženskih pričakovanj glede moških.

Feministični pristop

Zadnje desetletje so bila travmatična leta tako za predstavnike individualnih modelov prakse socialnega dela kot za njihove radikalne

marksistične kritike. Trije dejavniki so prispevali k travmi.

1. Najprej smo doživeli globok premik v razrednih silah, ki je prinesel triumf "nove desnice" v zahodnih deželah. Ta premik na desno je imel in še vedno ima transformatorski učinek na institucije blaginje in na prakso. Pred desetimi leti je bil diskurz o blaginji umeščen v kritiko socialne demokracije, njene birokracije, njenega elitizma in njene odtujitve od delavskega razreda. Za spoznanje, da je radikalni neokonservativem nove dobe naznanil globoke spremembe v razmišljanju o blaginji, je bil potreben čas.

2. V vzhodnoevropskih in srednjeevropskih deželah je bil jezik marksizma potisnjen v službo državne dogme in radikalni kritiki blaginje so pričeli iskati svoje okvire drugod, ne v marksistični analizi.

3. Najbolj poglobljene kritike z največjim dometom so nastale v ženskem gibanju in iz feminističnega znanja, ki je usmerjeno v analizo odnosov med spoloma na vseh področjih človeške dejavnosti. Vse feministke se v sleherni analizi družbene ureditve, njenih institucij in ideologij strinjajo, da so odnosi med spoloma absolutno osrednji.

Ženska življenja in ženske labire

Feministična perspektiva še ni dovolj prisotna v razmišljanju o socialnem delu, če je sploh prisotna. Živimo v svetu, v katerem je 99% bogastva v rokah moških; ustanove, ki nadzorujejo življenja žensk, vodijo moški. Ali bodo v boju za moč med moškimi in ženskami moški pripravljeni ženskam odstopiti del svoje moči in položaja?

Vsako razpravo o ženskah in socialnem delu spremlja globok občutek ironije. Socialno delo naj bi bilo "cause célèbre" za ženske - stroka, ki so jo ustvarile ženske. Stvarnost je taka, da ženske - delavke delujejo kot pehota v stroki, ki jo vodijo moški - generali in ki se redno ukvarja z ženskami - strankami, ki so žrtve moškega zatiranja. Še več: teorija in praksa socialnega dela se le malo ukvarjata s pomembnim vprašanjem o ženskem zatiranju, kot piše feministična pisateljica (Langham, 1985, str. 28). Pomemben dosežek feminizma je, da je nedvoumno pokazal, da je spol oblika komuniciranja. Skozi življenje ne gremo le kot posamezniki, ampak na nek odločilen način kot moški in ženske. Delovne in prostčasovne izkušnje, ki so nam na voljo so v tesnem razmerju z našim spolom. To še toliko bolj očitno velja za socialno delo; to lahko pogledamo na različne načine. Poglejmo, na primer sprejete ideje o posebnih kvalitetah ženskih

delavk. Njihove talente ponavadi definirajo v pasivnih terminih - so naravne skrbnice in negovalke. Aktivne vloge odločanja veljajo za moški rezervat.

Kot socialna delavka se vsak dan ukvarjam s problemi ženske revščine. Ženske so zaradi nižjih dohodkov bolj prisiljene v stike s socialnimi delavkami kot moški. Od žensk pričakujemo, da shajajo z revščino, da obdržijo družino skupaj, da zagotovijo neplačano otroško varstvo, neplačano gospodinjstvo in neplačano nego. To naredijo s samozanikanjem in samoomejevalnim žrtvovanjem svojega zdravja, priložnosti in svobode. Njihove ovire v javnem torišču dela so prenesene v zasebno gospodinjstvo in negovalno sfero. Čeprav obstajajo primeri pozitivne prakse (inovativno skupinsko delo in posebni projekti), so socialne delavke na splošno te neenakosti še krepile. Potrjevale so vzorce ekonomske odvisnosti revnih žensk, modeli vlog te odvisnosti pa temeljijo na moški nadvladi. Če ne bomo vnovič prevrednotili naših ciljev in metod, bosta tako politika kot praksa še naprej potrjevali revne ženske v ideologiji odvisnosti - in s tem upravljali z revnimi ženskami in ne z revščino. Diskriminacija vseh žensk delavk in strank v socialnem delu, ima globoke korenine v patriarhalni družbi in v boju socialnega dela, da bi se uveljavilo. V srcu feminizma je zelo preprosta ideja; na svetu ne obstajata dve vrsti ljudi, večvredna in manjvredna, ali v terminih odnosov moči nadrejena in podrejena. Vsi smo enaki ne glede na spol. Družbene odnose, ki zabrišejo to dejstvo, moramo torej preoblikovati in vnovič ustvariti na načine, ki odsevajo enakost spolov. V skladu s tem feministična drža potrjuje egalitarizem na vseh družbenih dimenzijah. Feministke so tudi proti drugim družbenim delitvam, ki odsevajo nadrejenost in podrejenost, kot so rasa, razred, starost. Kot posledica tega je feministična akcija velikansko prispevala k definiciji socialnih problemov. Družbenih izvorov problemov ni vmestila v posamezno žensko, ampak v patriarhalne družbene odnose.

Feministična teorija je s tem, da je zagotovila sredstva za ukvarjanje z eksplicitnimi in implicitnimi idejami o ženskah, idejami, ki dominirajo nad stroko, v zadnjem desetletju prispevala dodatno močno dimenzijo k analizi in oceni prakse socialnega dela. Feminizem je bil sposoben zagotoviti okvir analize, ki povezuje tako imenovana moralno zasebna področja življenja s političnimi.

Politika in zakonodaja glede splava, načrtovanja družine, zlorabe otrok in ločitev konec koncev pomeni državno urejanje družinskega življenja, vloga družine nasproti državi pa je določena s potrebami kapitala ter

patriarhalne in rasistične ideologije.

Metoda socialnega dela je bila predolgo kriva za "spolno slepoto". Od svojega začetka naprej je socialno delo poudarjalo individualizem in reaktivno namesto proaktivno intervencijo. Koncept nuklearne družine se morebiti "razkraja", vendar je ideologija tradicionalne družine močna kot nikoli prej in nikjer bolj očitna kot v zakonodaji blaginje. Nuklearna družina in ženska vloga v njej še vedno ostaja ključni koncept, ki je rdeča nit teorije socialnega dela, njegove prakse in politike. Feminizem je moteč, razumeti ga je še težje - osvetlil je veliko virov ženskih problemov, vendar pa mora opraviti še to nalogo, da proizvede zmagovito rešitev. Jasno pa je, da se mora socialno delo zdaj ukvarjati z dvojnostjo ženskega zatiranja, zatiranjem, ki izvira iz moči kapitalizma in zatiranjem, ki izvira iz moči moških.

Socialno delo/socialna politika - Nov načrt dela za devetdeseta leta

Potrebujemo novo vizijo nove družbe za nove čase. Imeti mora veljavo, primerljivo s spremembami, ki se dogajajo v družbi. Zastopati mora novo stopnjo naprednega družbenega razvoja. Naslednje desetletje bo podedovalo velikanske neenakosti med tistimi, ki imajo, in tistimi, ki nimajo.

Izhodišče za nov delovni načrt je način, kako je bila spodkopana tradicionalna vloga države blaginje. Spodkopala so jo tri ključna dogajanja.

Prvič, družbene in ekonomske spremembe so spodkopale družbene temelje države blaginje, ki je bila načrtovana za moško polno zaposlenost in žensko neplačano gospodinjsko in negovalno delo v nuklearni družini. Bila je slabo opremljena za ukvarjanje z rastjo nezaposlenosti in za spreminjanje vzorcev zakonskih skupnosti, za ločitve in vzgojo otrok. Te družbene in ekonomske spremembe so sprožile nove potrebe, za katere je bila država blaginje preslabo opremljena, da bi jim lahko zadostila. Na primer, ženske samohranilke so ena od najhitreje naraščajočih skupin, odvisnih od države blaginje.

Drugič, prehod v nove čase ni zgolj rojevanje novih potreb, je tudi ustvarjanje novih idej o tem, kaj naj bi bila blaginja in dobrobit. Povojna država blaginje se je razvijala okoli ugodnosti, ki so jih dodeljevali strokovnjaki, t.j. socialne delavke, relativno pasivnim upravičencem. Nove ideje blaginje, ki se oblikujejo najmočneje v okviru gibanja Zelenih, bolj

poudarjajo široko kvaliteto življenja, ki je onkraj "paketa", v katerem so zgolj ugodnosti. Večji poudarek je na pomembnosti izbire, kakovosti in nadzora. Medtem ko je povojna država blaginje temeljila na ideji relativno pasivnih upravičencev, se nove ideje blaginje osredotočajo na ljudi, ki s skupno in posamezno samopomočjo ustvarjajo svojo blaginjo.

Izhodišče za nove družbene načrte za devetdeseta leta ne more biti postopna reforma obstoječih institucij države blaginje. Treba je temeljito premisliti načela, po katerih bo sistem blaginje ustrezal novim časom. *V njegovem jedru bo nova delitev dela med državo in družbo, strokovnjaki in ljudmi, kolektivom in individuumom, potrebo in učinkovitostjo.*

Država mora še naprej igrati centralno vlogo tako, da posredno zagotavlja razpon uslug od socialnih ugodnosti do zdravja, stanovanja in otroškega varstva. Vendar so državne institucije zgolj mehanizmi za dodelitev blaginje. Blaginje ne smejo definirati.

Izhodišče bi moralo biti, da bi se neposredno ugotovile družbene potrebe v devetdesetih in se potem dogovorili, kako bi jih najlažje zadovoljili. Ko se je delovna sila segmentirala in tradicionalna država odmirala, so postajale družbene potrebe bolj kompleksne in raznolike. Socialne potrebe so začele še bolj pritiskati z vse večjo revščino in neenakostjo. Fleksibilnost v načinih distribucije blaginje mora biti primerljiva odločni strategiji za redistribucijo sredstev. Kljub temu, da mora centralna država igrati ključno vlogo v razvoju celotne strategije, je preslabo opremljena, da bi zagotovila širok razpon fleksibilnih služb. Pogodbeno vključevanje kooperativ, prostovoljnih organizacij in skupin samopomoči, ki naj bi zagotavljale otroško varstvo ali hišno upravo, bi moralo biti ključni del nove strategije. Cilj bi moral omogočiti, da se v družbi zgodijo take spremembe, ki bodo integralni del vsakdanjega življenja ljudi, ne pa posvečeni del državnih procedur. S tem pristopom bi morale službe postati bolj odprte in dostopne in lažje naj bi jih bilo nadzorovati. Ustvaril naj bi torej ljudsko podporo razširjenju storitev in uslug blaginje.

Nov načrt dela za blaginjo mora vključevati novo ravnotežje med kolektivno odgovornostjo in posamično izbiro. Kolektivno financiranje blaginje bo ostalo življenjsko pomembno, če naj življenjske usode ljudi ne bi bile prepuščene muham trga ali neenakostim vzgoje. Potrebna je univerzalna upravičenost do minimalnega dohodka, starostne pokojnine in otroškega varstva.

Strokovno svetovanje in izvedenstvo za ljudi, ki si te pomoči ne morejo

privoščiti na trgu, je ena od močnih strani države blaginje. Vendar pa je ena od glavnih kritik države blaginje, da strokovne prioritete prevladujejo nad idejami občanov, otrok in staršev. Moč *strokovnjakov* je bila eden izmed poglavitnih virov razočaranja. Življenjsko pomembno bo ustvarjanje novih odnosov med strokovnjaki države blaginje in ljudmi, katerim nudijo usluge. Izhodišče bi moralo biti opuščanje idej o občanu, ki jih je imela država blaginje po vojni, kot pasivni, relativno nemočni stranki, ki potrebuje pomoč. Nova strategija bi morala temeljiti na ideji, da so ljudje sposobni urejati svoje življenje in sodelovati pri definiranju in izvajanju uslug. Eden od najbolj izstopajočih primerov takega participativnega pristopa je način, kako so ženske, ki so se soočile z moškim nasiljem, ustvarile načela in prakso ženskih zatocišč, ki temeljijo na samopomoči in vzajemni podpori v zavezništvu s krajevno državo. Ta ustvarjalni pristopi k blaginji ima širše delovanje - pravno stroko in socialno delo namreč sili v to, da se bolj zavedata ženskih zahtev. Je oblika blaginje, ki prispeva k širšim družbenim spremembam. Drug primer je način, kako so se s krizo ob pojavi aidsa poleg zdravnikov in zdravstvenega varstva soočile skupine za vzajemno pomoč in podporo.

Ravno te participativne oblike blaginje proizvedejo najbolj potrošniško občutljive, učinkovite in priljubljene službe. Razvoj bolj odprtega sistema blaginje bo postavil diskusijo na nove temelje.

Medtem ko obstaja mnogo institucij, ki bi jih lahko omenila, bi rada svojo pozornost posvetila otroškemu varstvu (družini), ki je središče prakse socialnega dela. Ker so bili otroci v preteklosti povsem individualna odgovornost, socialna podpora ni sledila družbenim in ekonomskim spremembam - porastu števila zaposlenosti žensk, spremembam v oblikah zakona, ločitve in rojstva. Družbene dajatve temeljijo na pojmovanju, da naj ženske ne bi delale in naj bi torej doma skrbele za otroke, bolne in stare. V 90. letih bo pomanjkanje podpore otrokom eno izmed pomembnejših vprašanj. Država mora prevzeti strateško vlogo pri vzpostavljanju storitev in uslug otroškega varstva, ki bodo vključevale izobraževalne, čustvene in družbene potrebe vseh otrok, in zagotavljati, da bodo na voljo javna denarna sredstva. Širjenje dajatev otroškega varstva bo imelo odziv v vseh razredih delovnih žensk in bo oblikovalo novo koalicijo za širjenje blaginje. To bo največji napad na družinsko revščino - vendar, kar je najbolj bistveno, pomagalo bo ženskam, da se otresejo dvojnega bremena, dela doma in v službi, in prispevalo k družbeni in kulturni preobrazbi odnosov med

moškimi in ženskami.

Pot naprej - Delovni načrt za spremembe

Rada bi izkoristila to priložnost, da bi vam predstavila nekaj idej o prihodnji poti za socialne delavke. Če kot socialna delavka razmišljam o nepretrganem boju, da bi spremenili okoliščine najbolj prikrajšanih, naredita name globok vtis dve stvari. Prva je občutek obupa, ki ga mnoge socialne delavke izkusijo, ko se soočajo z vsakodnevnimi udarci revščine, bolečine in jeze, ki spremljajo revščino njihovih strank; druga je (kot posledica te bede in bolečine) potreba po nasprotovanju obstoječim delovnim načrtom blaginje.

Kot socialne delavke se zdaj soočamo z obdobjem velike negotovosti, ko se borimo, da bi spravile interese, ki so morda *nespravljivi*; in da bi proizvedle *rešitve* socialnih problemov, medtem ko se bo ekonomska kriza v zahodnem svetu še poglobljala. Res je tudi, da imajo znotraj stroke socialnega dela tradicionalne, radikalne in feministične socialne delavke različna stališča glede narave družbe, definicije socialnih problemov in narave naloge socialnega dela. To so nasprotujoče si ideologije, vrednote in stališča, ki si stojijo daleč narazen. Celó znotraj teh ideologij obstajajo resne razlike in delitve, npr. med nasprotniki tradicionalnega socialnega dela. Radikalni in feministični socialni delavci predlagajo drugačne strategije za intervencijo in akcijo. Ni verjetno, da bi med njimi prišlo do soglasja in skupne akcije. Pa kaj potem!

Možnosti za spremembo prihajajo znova, vendar se po navadi pokažejo v burnih časih, ko se srečujemo s krizo, ki nas *prisili* prepoznati in priznati, da obstajajo različni načini in različne opcije - in mislim, da se socialno delo sooča s tako krizo. Prvič: kot socialne delavke moramo odpreti svoje organizacijske strukture in dobro pretresti svoje odnose z drugimi strokami; in še posebej: preseči moramo napetost med odgovornostjo in strokovnostjo.

Naprej se lahko premaknemo samo tako, da dovolimo nadzor nad svojim delom in da vzpostavimo polno mero neposredne odgovornosti do naših strank in skupnosti, ki jim hočemo služiti. Usluge, ki jih hočemo zagotoviti, so morda potrebne, vendar morajo biti dostavljene v drugačnih razmerah politične in strokovne moči.

Socialne delavke in njihove stranke živijo v istem svetu, vendar ne govorijo istega jezika - delujejo z različnih pozicij moči. Vzpostaviti

moramo sistem blaginje, ki jemlje potrebe strank resno, in obliko socialnega dela, ki obravnava vprašanja razreda, spola, rase, prizadetosti na drugačen način in ne kot socialni problem. Moramo spoznati, da ima vsak posameznik enkratno življenjepis in niz potreb. V buržoaznem svetu preteklosti so predpostavljali, da socialna delavka najbolj ve, kaj je dobro za stranko, in interesi stranke so se ujemali z interesi družbe. Ta buržoazna ideologija sedaj prevladuje. V preteklosti so bili najbolj zanemarjani viri izkušnja in ideje naših strank. Nič več ni dovolj "pustiti stranki, naj govori", moramo ji dati resnično moč, da bodo njene besede kaj veljale in da bo lahko sodelovala v upravljanju ekspozitur socialnega dela. Stranke so usposobljeni in izobraženi posamezniki. Večina strank sistema blaginje, včasih pod fasado konformnosti, dobro razume, kako so jih izkoriščali. Če so nam v preteklosti stranke svoje razumevanje odkrile, smo socialne delavke pogosto to interpretirale kot projekcijo ali premestitev: *Zdaj moramo poslušati in poskusiti razumeti.*

Učinkovit dialog med ustanovami, socialnimi delavkami in ljudmi na terenu ni samo sredstvo za razvijanje ustreznih služb, ampak je potreben tudi zato, da postanejo demokratične. Samo potem bodo službe, ki so demokratično strukturirane, načrtovane in izvajane, odsevale definicijo potreb, ki jo bodo o svojih lastnih potrebah postavili ljudje sami, in se spreminjale v skladu z njo.

Od vseh vprašanj je morda najbolj težko odgovoriti prav na veliko vprašanje, kako bodo te spremembe odsevale v naši teoriji in praksi in katere organizacije bodo zagotovile najboljše pogoje za alternativen vzorec blaginje? Prvič, če naj bodo stranke vključene, mora socialno delo začeti z drugega teoretičnega temelja in se premakniti stran od tradicionalnega opiranja na delo s posameznikom, tako da bo mogoče ugotoviti tako strukturalni kot individualni značaj strankinega problema. Lahko bi začeli z bolj podprto analizo institucij, ki vladajo naši praksi, tj. država, družina, delo. Morali bi začeti s samo revščino v vseh svojih razvejanih oblikah in na način, ki bo začel napeljevati na specifične oblike akcije socialnega dela. Leta 1984 je Povezovalni odbor Mednarodne zveze socialnih delavk v EGS objavil poročilo "Revščina v bogastvu narodov", ki je bilo iz dveh razlogov označeno kot rprekretnica. Prvič: zavezal je strokovne socialne delavce v Evropski skupnosti k strukturalni definiciji revščine; in drugič, predložil je cel razpon znanj in tehnik, katerih cilj naj bi bil vključiti se v družbene akcije skupaj z našimi stankami. Pristop in strategije so poudarile potrebo po

aktivnem sodelovanju z revnimi ljudmi - neki delegat na seminarju je rekel: "Edini specialisti so prav naše stranke".

Drugič: osrednjega pomena je bolj obsežna, vsestranska in globoka analiza strukture in dinamike družinskega življenja; pojem družine moramo uporabljati bolj previdno, če ga sploh uporabljamo. Strokovne socialne delavke so v preteklosti sprejemale tradicionalni model družine, ki temelji na patriarhalni ideologiji, in veliko sedanje prakse izvira od tam. Ali ni čas za oporekanje patriarhalni ideologiji, in oporekanje neenakostim med moškimi, ženskami in otroci? Leta smo delali tako, da smo pozabljali na zatiranje žensk, zlorabo otrok, nasilje in žensko revščino. Ta boj je podobno kot antirasistična praksa težak, počasen in boleč.

Tretjič, če premaknemo poudarek s stranke in začnemo z idejo družbeno konstruiranih in definiranih problemov, lahko vidimo, da družbena struktura razvitih kapitalističnih družb potrebuje zapostavljene skupine - nikjer to ni bolj res kot na področju nezaposlenosti. S pomočjo socialnega dela ali brez njega se bodo nezaposleni morali prilagoditi revščini in z njo povezanimi življenjskimi stili. Nevarnost je, da ta prilagoditev privzame obliko apatičnega omalovaževanja in osiromašenega samospoštovanja. Eden izmed ciljev socialnega dela mora biti, da razbremeni ljudi, kjer koli je mogoče, te demoralizacije ter da ponudi oblike obrambe in zaščite proti temu, da ne bi lahko resno škodili "sebi" in drugim. Demoralizirani in onesposobljeni ljudje niso nič bolje opremljeni za ukvarjanje z zunanjim svetom kot za ukvarjanje z "notranjimi svetovi" svojih družin in prijateljev. Poznamo geslo "Osebnost je politično", ki se je rodilo v affluentnih časih - ampak v stagnantnih razmerah množične nezaposlenosti se mora geslo glasiti "Politično je osebno."

Vendar se sprememba ne zgodi avtomatično in nov participativen način dela ni lahka opcija. Ne bo zbrisala stigme, ki je pripeta k uporabi služb socialnega dela, lahko pa strankam da trdnejši občutek moči in kolektivnega potenciala, da spremenijo svojo situacijo.

Izhodišče mora biti razvoj novih spretnosti. To pomeni delati s skupinami in posamezniki bolj na podpome načine kot pa na direktivne. To pomeni pomagati socialno zapostavljenim ljudem, tako da dobijo alternativne definicije o naravi njihovih socialnih problemov in njihovih socialnih rešitev. Če vzamemo, da se problemi družbeno "konstruirajo" in definirajo in se vzdržujejo s pomočjo socialnih procesov, ki so onkraj posameznikovega nadzora, je očitno, da je v jedru problema pomanjkanje

moči. Ključ k praksi leži v "opolnomočanju" na treh ravneh, posameznika, družine in skupnosti. Pomembna funkcija socialnega dela je, da ugotovimo, kje so centri moči, kjer nastajajo definicije, ter da zagotovimo dostop do njih. Ob tej analizi ni verjetno, da bi bili tisti izseki skupnosti, ki imajo neposredno izkušnjo diskriminacije, ne glede na to, ali so etnične manjšine, ženske, ostareli ali invalidi, zadovoljni z dajatvami služb prav te družbe, ki je sploh odgovorna za njihovo diskriminacijo. Trdijo, da bodo problemi preseženi samo, če bodo črnci in etnične manjšine in druge zapostavljene skupine oblikovale svoje lastne organizacije in tako zagotovile usluge ter se lotile politične kampanje, da se v družbi nekaj spremeni. Na začetku teh delovnih načrtov za akcijo so enakost priložnosti, določene akcije, da bi se končal rasizem, seksizem in druge oblike diskriminacije. Te skupine zastopajo definicije svojih potreb in zahtev, ki so ji naredile same, in znotraj teh same sebe ne obravnavajo kot probleme. Vključujejo prakso samopomoči, ki uteleša vero ljudi, da lahko poskrbijo sami zase ter da niso pasivni prejemniki "blaginje". Vključujejo prakso občanske samouprave, v kateri se združujejo s socialnimi delavkami v skupnih procesih učenja. Gre bolj za sodelovalni proces kot za niz rigidnih postopkov. Stranke in socialne delavke skupaj delijo družbeno in osebno moč. Strukturne spremembe in vzorci skrbstva niso "odzgoraj navzdol", ampak evolucijski proces, ki deluje iz zavesti ljudi, špreminja strukture, odpira politični proces in usposablja ljudi za participacijo v upravljanju služb na krajevni ravni. Teorija spremembe od "spodaj navzgor" ni omejena, čeprav je to pomembno, na humaniziranje birokracij blaginje. Lahko se začne doma v družini, v krajevnih mrežah, v stroki in v skupnosti. Lahko jo uporabimo v otroških domovih, dnevnih centrih in celotnem razponu ponudbe socialnih služb.

Zahtevala bo temeljno spremembo v odnosih med tistimi, ki lahko ponudijo spretnosti (socialno delavko), in ljudmi (strankami), s katerimi delajo.

Seveda bo to vplivalo na socialno delo in izobraževanje za socialno delo.

Končno, prišel je čas, da zastavimo nov delovni načrt. Lahko diskutiramo o naših programih in strokovni strategiji, ampak naši cilji in vrednote morajo biti široko sprejeti, eksplicitni in morajo obvladovati strokovni okvir naše prihodnje prakse in intervencij. Prihodnosti brez jasnosti naših principov ne more biti - moji so egalitarni, demokratični in feministični.

Vaša konferenca in diskusija sta posebno pomembni, ne samo znotraj

Jugoslavije, ampak tudi v mednarodnem kontekstu. Živimo v svetu tekmujočih ideologij - vi, ki ste, kjer ste, bolje od mene poznate konflikt med obema. Od leta 1945 naprej ste imeli politiko neuvrščenosti in ekonomsko in socialno politiko, ki temelji na tržnem socializmu. Za vse nas, ki se ukvarjamo z nalogo blaginje, so vprašanja enakosti, socialne pravičnosti in revščine zdaj postala najbolj nujna praktična politika. Mednarodno socialno delo ima zdaj enkratno priložnost, da se obrne k načelom družbe pravičnosti in enakosti. Imamo enkratno priložnost opogumiti ljudi, da pomagajo drug drugemu tako, da uveljavijo družbeno pravičnost v praksi.

Richard Titmus je bil tisti, ki je rekel: "Blaginja v praksi naj bi bila zgled, kaj lahko sočutna družba doseže, ko se filozofija socialne pravičnosti in javne odgovornosti prevede v sto in eno detajlno dejanje domisljije in tolerance."

DODATEK*

Pot naprej - sprejete ideje in jezik

Najbolj nujni in resni problemi, s katerimi se socialne delavke srečujejo, izvirajo iz neustrezne težke dediščine sprejetih idej, ki odsevajo v teorijah in naravi ter stvarnosti sodobne družbe. Korenine obeh, tradicionalnih in radikalnih sprejetih idej, so trdno vsidrane v buržoazni družbi. Morda moramo znova preveriti teorije, tako da se vprašamo, ali niso sprejete ideje in jezik socialnega dela vkoreninjeni v družbi, ki več ne obstaja. Buržoazna družba je temeljila na predpostavki, da je družbeno življenje urejeno in zvezano z nezlomljivimi zakoni čustev; da socialna neenakost odseva naravno pravičnost in da je jezik zgolj orodje komunikacije, ki ga lahko uporabljamo za proizvodnjo trdnih in definitivnih pomenov. V Združenem kraljestvu so trije poskušali pogledati relevantnost teorije diskurza kot podlage za razumevanje.

Rada bi uporabila dva primera, da bi prikazala, kako so ideje obeh vrst, tradicionalne in radikalne, zasidrane v zavesti buržoazne družbe. Zgled se nanaša na pogoje revnih in na to, v kakšnem odnosu je socialno delo do tega vprašanja. Tradicionalno socialno delo se opira na dediščino iz devetnajstega stoletja in še vedno gleda na revne kot na predmet rehabilitacij. Socialno

varstvo je usmerjeno na cilje vzdrževanja preživetja in spodbujanja revnih, da se povzpnejo nad svoje razmere tako, da stopijo na trg dela kot mezdni delavci. Radikalno socialno delo po drugi strani nadaljuje z vnašanjem revolucionarnega potenciala v revne. Progresivni marksisti pričakujejo dan, ko bodo revni nadzorovali proizvodna sredstva, se skupaj odločali o kolektivni blaginji in delitvi bogatstva. Vendar kaj je resnični položaj revnih v sodobni družbi?

Odkrito so obravnavani kot presežek delovnih potreb sodobne industrije. Službe, ki so jih imeli, zdaj opravljajo stroji ceneje in učinkoviteje. Mikročipsko avtomatizirani procesi bodo pospešili in povečali ta premik dela do leta 2000 in naprej. Nadalje: delavci, ki imajo zagotovljene službe, se ne identificirajo z revnimi. Ne kažejo znamenj, da bi se morebiti priključili 'rezervni armadi' za končni naskok proti kapitalu. Pravzaprav imajo navadni delavni ljudje najbolj cinične dvome o prosilcih za družbeno podporo. Revni niso primarno pomembni kot rezervna armada, ampak kot zadnji klin na lestvici trga potrošniških predmetov. Njihova podpora, ki jo prejema, je ničvredna, vendar zadostna, da vzdržujejo potrošniško prisilo pri življenju. Primer revnih v času modernizma ilustrira, kako pomanjkljive so ideje tradicionalnega in radikalnega socialnega dela, in zato ne morejo prestreči potrebe, ki jih ljudje občutijo.

Jezik je bogat v deskriptivnem besednjaku, vendar osiromašen v aktivnem besednjaku, in tega naj bi se socialne delavke in njihove stranke lotile, če naj bi popravile svoj položaj. Govoriti o rehabilitaciji ali revoluciji se zdi neustrezno glede na življenjske razmere, ki jih veliko število revnih izkusi. Sprejeti jezik, potrebe in želje, pravice in obveze so lahkokategorijsko blago, če ga primerjamo z dejanskimi okoliščinami sodobne družbe, kjer reveže čedalje bolj obravnavajo kot izobčensko skupino.

Primer revnih na noben način ne izčrpa razpona relevantnih ilustracij. Na primer: sprejete ideje in sprejete oblike intervencij so tudi povsem neustrezne v socialnem delu z rasnimi manjšinami. Socialnemu delu v Združenem kraljestvu se je posrečilo zgolj sporadično in neenakomerno ko-

*Ta dodatek je bil sicer integralni del predavanja, ki ga pa je avtorica izročila kasneje, kot ostalo besedilo. Da ne bi po svoje prenařjali teksta, smo se odločili, da temu odlomku damo status dodatka.

municiranje s potrebnimi in problemi črnih klientov; hkrati pa so črni ljudje imeli občutek, da so ideje socialnega dela oddaljene od njihovih interesov in problemov.

Tudi tukaj je zgodovinska dimenzija ključna za razumevanje razmer. Ideje in jezik tradicionalnega socialnega dela je formulirala buržoazna družba, kjer je bilo število črnega prebivalstva zanemarljivo. Suženjstvo in imperij sta prispevala k degradirani podobi črncev kot blaga ali divjakov. Ta rasističen stereotip so opevali v ljudski kulturi in v pesmi music hallov. Pritok črnih priseljencev v Britanijo po letu 1945 ni kdove kako zajezil plime rasizma. Bolj verjetno je, da bodo ostali brez dela ljudje azijskega in karibskega rodu, kot beli ljudje. Na splošno črni ljudje ne igrajo pomembne vloge v izvajanju socialnih uslug. Ocenjujejo, da v Združenem kraljestvu ni več kot 300 kvalificiranih črnih socialnih delavk in med šestindvajsetimi člani C.T.C.-a je leta 1986 sedela le ena črna oseba. Nevidnost črne stanke v tradicionalni socialni politiki in tradicionalnem socialnem delu se ravno tako odraža v radikalni teoriji.

V večini marksističnih pogledov na družbeno transformacijo so bile dileme glede organiziranja razredne akcije v mnogorasni družbi s številčnim črnim podrazredom komaj omenjene. Marksistična socialna delavka moderne družbe se sooča z istimi osnovnimi problemi kot njen tradicionalni nasprotni pol; sprejeti jezik in sprejete ideje so očitno nezmožne zagotoviti koristne in prepričljive rešitve problemov, s katerimi se srečujejo.

V nasprotju z marksizmom imajo feministične avtorice bolj realistično stališče do vprašanja rase. To v glavnem kaže na večjo občutljivost feminizma na raznolikost moči v sodobni družbi in še posebej na simbolično reprezentacijo izkoriščanja, prikrajšanja in zatiranja s pomočjo jezika. Kljub temu se feministkam ni postrečilo pobegniti pred problemi pluralizma in konflikta. Črne feministke so kot rasistične kritizirale poskuse belih feministk, da bi vzpostavile enotno teorijo zatiranja žensk.

Zgodovinsko gledano je imel na socialno delo globok vpliv humanizem, tj. filozofija, da je človek sestavljen iz splošno naravnih sposobnosti, potreb in hotenj, ki jih je treba razviti pod treznim, racionalnim vodstvom. Sprejete ideje in jezik socialnega dela v tradicionalnih in radikalnih različicah izdatno uporabljajo humanistične pojme. Jezik je nenehno podložen z referencami o 'pripadnosti', skupnih potrebah, obveznostih, pozitivnih in negativnih občutkih, nujni akciji. Še več, socialno delavko postavlja v središče socialnega problema in zahteva od nje/njega, da deluje. To je posebno dobro

V jezru diskusije je nosil

vidno v tradicionalnem socialnem delu, tj. Pincus in Minahan karakterizirata socialne delavke kot nosilce sprememb z vero v racionalni pristop k reševanju problemov. Radikalno in feministično socialno delo tudi opisuje socialno delavko kot katalistko, ki povzdigne strankino potlačeno zavest in začne akcijo. Vendar iz tega avtomatično ne sledi, da je tak pristop upravičen. Socialne delavke oblikujejo svoje teorije in politiko okoli problema človeškosti, dilema pa je, da zahteve strank niso standardizirane, ampak enkratne in konkretne. Večina ljudi v naši družbi se definira bolj po tem, kako se razlikujejo od ostalih, kot po tem, kako so si podobni. Življenje zaznavajo kot fragmentarno, nekontinuirano, nestabilno in podvrženo nasilnim spremembam, tj. trg propade, gotovine je malo in zgubijo delo. Zdi se, da jih nasilje kriminala, jedrsko orožje, stavke, terorizem, rak in problemi okolja, obkrožajo v nedojemljivi verigi brezosebnih groženj, ki jih ni mogoče nadzorovati. Ko se pokaže, da je vsakdanje življenje tolikih ljudi očitno negotovo in tvegano, je jezik "skupnih potreb" in kolektivnih odgovorov kaj verjetno slišati oddaljen. Vendar pa je prav ta rez med jezikom in pomenom, reprezentacijo in akcijo v osrčju kulturne krize sodobnega socialnega dela.

Središčnega pomena za naš razgovor je, da se takoj obrnemo na spreminjajočo se naravo družbe, v kateri poteka sodobno socialno delo. Ponovno moramo preveriti, kakšni so v sodobni družbi odnosi v socialnem delu. To naj bi bil integralni del našega delovnega načrta.

DODATEK 2**Okvir za občansko vključevanje**

Po Seebomovem poročilu leta 1968, ki je poudarilo pomembnost decentraliziranega in multidisciplinarnega pristopa k socialnim službam, so v oddelkih za socialno delo bolj poudarjali teritorialno zasnovane delovne teame. Zadnjih nekaj let smo lahko opazovali velikanski premik od centralistične politike. Ideja, da bi zakonodajni paternalizem deloval, je bila diskreditirana tolikokrat, da je neverjetno, da še kdor koli v parlamentu sploh verjame v to.

Ce je Seebom dal zeleno luč skupnostnemu razvoju, pa so ga sprejele odprtega srca le redke socialne službe. Leta 1982 je Barclayev odbor

priporočal 'skupnostni pristop', in ko je to storil, je priznal, da ni storil dosti več, kot da je ponovil priporočilo Seebohmovega odbora, ki je priporočal, da je treba omogočiti ljudem, da razvijejo svoje lastne načrte, politiko in usluge. To je velik podvig. Vsebuje povsem različen pristop k socialnim službam.

Glede na razpravo, ki se je razvila v Jugoslaviji, bi rada ugotovila, kaj implicira demokratično participativni model za izobraževanje in usposabljanje. Denimo, da se je javna ustanova odločila, da bo začela s politiko vključevanja javnosti. Kako bi lahko v praksi ocenili, ali smo dosegli učinkovite rezultate? Morda lahko pogledamo možen okvir za občansko participacijo.

Izhodišče mora biti razvoj novih spretnosti. To pomeni delovanje s skupinami kot tudi s posamezniki bolj na podporne kot na direktivne načine. Vključuje tudi učenje, kako bolj sodelovati, ne pa (v nasprotju s paternalističnimi modeli) hierarhično delati.

V odnosu med tistimi, ki lahko ponudijo spretnosti, in ljudmi, s katerimi delajo, mora priti do temeljne spremembe. Učinkovit dialog med ustanovo, socialnimi delavkami in ljudmi na terenu ni samo sredstvo za razvijanje ustreznih služb, ampak je tudi potreben, da postanejo demokratične. Le tedaj bodo službe, ki so demokratično strukturirane, načrtovane in izvajane, odsevale definicijo potreb, ki jo bodo o svojih potrebah postavili ljudje sami in se spreminjale v skladu z njo. Po diskusiji o teh splošnih vodilih poglejmo na to praktično. Predlagam te teme - seznam ni dokončen, je le podlaga za diskusijo.

- (a) vključevanje ljudi od samega začetka;
- (b) prevzemanje obveznosti - ustanove morajo biti pripravljene, da delujejo glede na rezultat vključevanja javnosti;
- (c) skromna pričakovanja - poziv k skromnim začetkom;
- (d) skupno razvijanje spretnosti in učenje;
- (e) implikacije sredstev - ustanove bodo morale zagotoviti prostor in čas za nove pristope, kot tudi denarne fonde in druga sredstva za ukvarjanje z novim delom in za vzdrževanje starega;
- (f) pravice in jamstva - enakopravnost v participaciji in uslugah;
- (g) samopomoč in samoupravljanje - to dvoje mora biti skupaj;
- (h) participacija in moč - ali lahko presežemo neenakosti in dosežemo partnerstvo med občani in službami.

V jedru diskusije je moč

Vendar pa mora biti razprava o blaginji, še zlasti o osebnih socialnih službah, šele vključena v politično razmišljanje in v teorije moči.

Ko bomo razumeli vprašanja moči, bomo tudi spoznali, kakšni so naši potenciali za spreminjanje: to nam bo tudi pomagalo razumeti in spraševati se po omejitvah, s katerimi se soočamo.

Prevedel: Vito Flaker

Danes to ne moremo. (19) ...

upoštevati izkušnje na kroju zamet. Vendar je pomembno opozoriti, da se svet združevanja in pastorejstva združuje v nove inkubatorje, ki so v svoji naravi drugačni od tistih, ki so jih videli v preteklosti. Vendar v svetovni ekonomski krizi, ki je posledica globalne krize, je treba biti previdni in se zavedati, da se svetovna ekonomija združuje v nove inkubatorje, ki so v svoji naravi drugačni od tistih, ki so jih videli v preteklosti. Vendar v svetovni ekonomski krizi, ki je posledica globalne krize, je treba biti previdni in se zavedati, da se svetovna ekonomija združuje v nove inkubatorje, ki so v svoji naravi drugačni od tistih, ki so jih videli v preteklosti.

1. Ker po zaključku razprave o moči, se moramo opreti na to, da nevedno nekaj stavim o blaginji in o moči. Vendar v svetovni ekonomski krizi, ki je posledica globalne krize, je treba biti previdni in se zavedati, da se svetovna ekonomija združuje v nove inkubatorje, ki so v svoji naravi drugačni od tistih, ki so jih videli v preteklosti.

Dr. Doreen Gibson je socialna delavka in profesorica na Teeside Politehnični visoki šoli, Oddelek za administrativni in socialni študij, Middlesbrough, Velika Britanija.